

Otázka: Trest smrti

Předmět: Společenské vědy

Přidal(a): Šimon

Úvod

Pokud své myšlenky budeme směřovat napříč historickým vývojem, zjistíme, že trest smrti nebyl v celé historii lidstva nic neobvyklého. Co ale zůstává otázkou a je fakt, že napříč vyspělostí lidstva nám některé tyto „staré zvyky“ zůstaly a nadále přetrvávají. Počet poprav za poslední léta velmi vzrostl. Hodnoty počtů poprav během 20. století se drží v grafu sinusoidy. Zatímco donedávna bylo téma trestu smrti spíše tabu, dnes je tomu naopak. Zejména v mnoha státech jsou tyto kauzy doslova novou atrakcí či zálibou. Zajímavým faktem je zejména to, že stále přetrvávají velice staré metody a techniky usmrcení. Je to již pár tisíciletí, kdy metoda usmrcení pověšením slaví své úspěchy. Ať už se jedná o popravy za vlády Přemyslovců nebo v Norimberských procesech.

Není výjimkou, že v některých demokratických zemích je trest smrti stále součástí legislativy. Pro představu můžeme jmenovat např. USA či Velkou Británii. Jako zajímavost můžeme uvést zrušení trestu smrti ve Vatikánu v 70. letech.

Smyslem mé práce je představit část historie této problematiky a zároveň přednést čtenářům určité podněty k diskusi na právě toto často nevýrazné téma zejména v evropské společnosti. I to bylo důvodem, proč jsem zvolil právě tak kontroverzní téma. Hlavním podnětem byl fakt, že zhruba před rokem jsem měl tu možnost shlédnout dokumentární film o člověku, který si prožil 27 let ve vězení a následně měl být popraven za čin, který nespáchal. Těchto justičních omylů se objevilo v celé historii několik, ovšem jen málo z nich dopadlo dobře.

Druhy trestů

Dnes používané

Smrtící injekce

Tato technika se objevila v roce 1977. Z hlediska mravního byla tato metoda označována jako „pokojná smrt“. První zmínky jejího využití můžeme zaznamenat ve státě Texas v roce 1982 a o rok později ve státě Oklahoma. Nicméně Oklahoma tento způsob usmrcení zakotvila do své ústavy již 11. května roku 1977. Ve většině případů se k popravě smrtící injekcí používá tzv. tří složková injekce a samotná poprava trvá zhruba 4 minuty. Odsouzený je připoután na speciální lůžko, následně je mu podána do žíly první injekce s thiopentalem sodným, po němž odsouzený během 10 až 15 sekund usíná. Posléze je mu podána druhá injekce obsahující pankuronium bromid, která způsobí ochabnutí dýchacích svalů a dojde k okamžitému zastavení dýchání. A na závěr následuje injekce s chloridem draselným, který okamžitě zastaví funkci srdce. Po dokončení těchto 3 kroků přichází lékař a konstatuje smrt. Samotnou popravu nesmí vykonávat lékař právě z důvodu etického. Tento způsob usmrcení se podobá postupům užívanému v nemocnici při celkové anestézii. Hlavním důvodem využití tohoto způsobu byla ekonomická stránka. Samotný koncept usmrcení injekcí se v čase vyvíjel. Z počátku jsme zde měli dvě injekce, přičemž první měla odsouzeného pouze uspat a druhá následně usmrtit. A právě zde se lidé lišili v názorech. Zejména zde vznikala otázka, cituji: „*Copak máme být humánní vůči individuí, která neprojevila vůči svým blízkým žádný soucit?*.“¹ Podporu získávali právě ze stran, které hlásaly nespokojenost k určitému pohodlí smrti. Později se dokonce přešlo na tři složky injekce a federální soud zároveň rozhodl, že popravy nemohou být mediálně přenášeny do televize z morálního hlediska. Zajímavostí je, že přívržencem této myšlenky usmrcení byl v 70. letech i Ronald Regan, který tehdy zveřejnil článek: „*Jako bývalý farmář a chovatel koní vím, co je dorazit zraněné zvíře z pušky. Dnes jen zavoláte veterináře a ten dá zvířeti injekci, po které usne.*“²

Plynová Komora

Člověk je přesunut do místnosti, která je neprodyšná a je nucen dýchat smrtelně jedovatý plyn. Jako nejvhodnější plyn se jevil kyanovodík. Inspiraci bylo použití bojového plynu v první světové válce. V roce 2012 byla provedena poslední poprava právě udušením v plynové komoře. S touto metodou se stále můžeme setkat v pěti státech USA jako alternativní způsob popravy. Některé zdroje uvádějí, že mezi tyto země připadá i KLDK, která takto údajně zabíjí odpůrce tamního režimu. Samotný postup vypadá asi takto. Několik hodin před popravou je komora odborníky zkontrolována a dochází k několika zkušebním pokusům, aby se předešlo technickému selhání. Poté, co odsouzený vstoupí do buňky, je na židli připoután pásy. Posléze

lékař nasadí náustek s hadicí a odsouzený je v komoře hermeticky uzavřen. Následně je spuštěn smrtící plyn na dobu 60 sekund, během které je odsouzený usmrčen. „Prvním udušeným v historii soudnictví byl americký Číňan John Gee, popravený v Nevadě 8. února 1924 za vraždu.“³ Zajímavostí je, že ve státě Mississippi může být takovým trestem smrti odsouzen pachatel, který v době spáchání činu měl 13 let. Zhruba týden před popravou odsouzený dochází na konzultaci, kde uvádí, jak bude naloženo s jeho osobními věcmi a zda chce ze zákona využít možnosti přizvat si někoho z osob ke své popravě. V USA mají dokonce odsouzení právo vystoupit před novináře pár dní před popravou, což je v ostatních zemích nemyslitelné.

Elektrické křeslo

Vše zapříčinil technický a zároveň ekonomický pokrok na konci 19. stol. Samotný koncept využití elektřiny k usmrcení člověka vznikl na základě soutěže dvou vynálezců elektřiny. Na jedné straně to byl Thomas Alva Edison se svým stejnosměrným proudem a na druhé straně to byl George Westinghouse se střídavým proudem. Na popud Harolda Browna, vynálezce elektrického křesla, došlo k pošpinění konceptu George Westinghouse, jakožto vynálezce velice nebezpečného proudu. Harold toto demonstroval napříč Spojenými státy na základě pokusů na zvířatech. Usmrcoval psy, kočky, opice a tím dokázal, že zvířata přežijí i více jak 1000 voltů stejnosměrného proud, nicméně střídavého pouze 300 voltů.

Éra elektrického křesla nahradila popravu oběšením. Svého ohlasu dosáhla hlavně z důvodu své rychlosti a takřka bezbolestnosti v porovnání s popravou oběšením.

Šlo o stroj velice jednoduchý. Skládal se z dřevěné židle, za kterou se nacházel ovládací panel. Odsouzenému byla na hlavu nasazena kovová přilba, která obsahovala elektrodu s vodičem a elektrodu s uzemněním. Přestože vše vypadalo tak jednoduše, začátky nebyly jednoduché. Než došlo k dostatečné kalibraci stroje z hlediska počtu voltů a ampér, bylo vykonáno mnoho poprav, které nebyly úspěšné a dávaly dostatek prostoru odpůrcům. Proto k této metodě přešlo jen pár států a některé po určité době praktikování od tohoto způsobu zase upustily.

Zastřelení

Velice známý a rozšířený druh smrti, který nebyl ve všech zemích praktikován stejně. Jeho historii datujeme už někdy do období renesance, kdy k těmto účelům byly používány tzv. „arkebuzy“, neboli nemotorné palné zbraně, které byly později nahrazeny mušketami. Pokud srovnáme popravky v USA a v Číně, tak dojdeme k rozdílným přístupům. V Číně je odsouzený nucen si kleknout a je mu silně uvázan provaz kolem krku, aby nemohl křičet. Nejvíce praktikovaná a mezi nejsmrtejnější patří rána do hlavy. V USA je vězen přivázan k židli, následně je obklopen pytlí s pískem pro pohlcení krve a hlavu mu zakrývá černá kukla. Střelci se rozestaví a na povel vystřelí směrem k srdci, přičemž jeden ze střelců střílí slepým nábojem, aniž by to tušil. Následkem úmrtí pak bývá buď vykrvácení, nebo při přesném zásahu protržení srdce. Dříve popravčí četou tvořilo více jak 40 mužů a popravky se týkaly především vojáků. Dnes popravčí četou tvoří jen čtvrtina mužů a týká se především civilistů. Tento způsob se uplatnil hlavně během obou světových válek. Její hlavní výhodou byla ekonomická stránka a bezprostřednost. V dnešní době je tento způsob povolen ve více jak 60 zemích. V USA došlo ke zrušení trestu zastřelením v roce 2004.

Oběšení

Trest smrti oběšením je nejznámější a z historie snad nejrozšířenější pro svou praktičnost a jednoduchost. Pro mnohé byl však často ponižující. Tuto praktiku můžeme rozdělit do 3 různých postupů. Jako první a asi nevyužívanější je způsob, že odsouzený je provazem přivázan k šibenici a stojí na opoře, která mu je pak odebrána. Další ze způsobů je uvázání provazu kolem krku a pomocí kladky vyzvednutí do výšky. V neposlední řadě je zde třetí metoda, kdy dotyčný stojí na tzv. „propadlu“, které se po vyzvednutí do určité výšky propadne a po volném pádu dochází ke zlomení krčních obratlů. Nejedná se ovšem o zrovna rychlou smrt. Ve většině případů dochází k pomalému zadušení. Důležitou částí je také vážení a měření den před popravou, kdy je zkouška provedena s pytlíkem písku. V Iránu ovšem na délku lana nehledí a využívají kratší lano, které způsobí smrt pouze zadušením.

Ubití

Pro nás „Evropany“ je tento trest smrti už méně známý, nicméně stále používaný v tzv. „třetím světě“. Mezi nejznámější variantu řadíme právě bičování, které se samozřejmě liší svým provedením. Někde také můžeme najít na konci biče olověné kuličky, které činí trest

bolestivější. Dnes se tento způsob už málokde uplatňuje. Své poslední využití si našel v Saudské Arábii roku 1989.

Dnes už skoro nepoužívané

Ukřižování

Tento způsob je nám velice známý z Křesťanského náboženství. Pravdou však je, že již v Antickém světě tento způsob trestu nebyl nijak zvláštní. Ukřižování se lišilo tvarem kříže. Mezi nejznámější patřil kříž ve tvaru T, ale také můžeme najít i ve tvaru Y či X. Z toho důvodu bylo běžné ukřižování i hlavou dolů. Historie tohoto trestu smrti spadá do dob Egypťanů či Fénicianů. Své nejhojnějšího uplatnění se dostavilo mezi 1-2 stol. za dob Římské říše. V Římě a Řecku byl odsouzený nejprve zbičován a následně nucen si odnést vlastní kříž na místo popravy. Pak už stačilo jen odsouzeného přibít hřeby. Dva hřeby byly zatlučeny vždy do zápěstí a zbylé dva většinou do chodidel.

Pohřbení zaživa

Píše se rok 220 př. Kristem a čínský císař nechává zaživa pohřbít přes 500 učenců, kteří byli autoři sporných spisů napadající tehdejší vládu. Svého zrušení se tento trest dočkal až za vlády Theodosia. V Chammurapiho zákoníku se můžeme dočíst, že pokud architekt postavil dům špatně a on pak následným zřícením zabil majitele domu, tak je architekt potrestán právě pohřbením zaživa. Většinou se odsouzený po chvíli udusil, což záleželo na druhu pohřbení. Buď byl odsouzený vhozen rovnou do připravené jámy, nebo zde byl uložen v rakvi a zahrabán. I když trest již není používán, najdou se i dnes ojedinělé případy. Poslední známý je z roku 2014, kdy jistá 25 letá Francouzka si chatovala s neznámým mužem, při domluvené schůzce v restauraci zkolabovala a namísto zavolání záchranné služby ji muž zahrabal na zahradě. Při vyšetřování bylo zjištěno, že žena upadla pouze do diabetického komatu. Muž se při vyšetřování přiznal.

Upálení

Trest smrti upálením máme nejvíce spjat s osobností Jana Husa a jeho upálením 6. 7. 1415

v Kostnici, nicméně kořeny upalování sahají již do doby objevení ohně. Varianty zde byly dvě základní. Relativně rychlá varianta byla uplatňována jako upálení na hranicích. Druhá, pomalejší je známá jako francouzská varianta. Šlo o formu, kdy odsouzený byl na připevněném břemenu do ohně spouštěn a vytahován, aby se utrpení stupňovalo. Těmito způsoby byli popravení právě kacíři nebo běžní zloději. Hojnému pronásledování upalování na hranicích se dočkaly i čarodějnice. V Moravskoslezském kraji jsou známy např. Petrovy kameny, kde probíhaly procesy s čarodějnicemi, které byly následně všechny odsouzeny a upáleny.

Zvířata

Asyrský král Aššurbanipal, který ve své zvířecí sbírce vlastnil mimo jiné i mohutné psy, je využíval zejména k doplnění bojových jednotek své armády a také jako popravčí. Například v Indii jsou k těmto účelům využíváni krokodýli. Velice známé je usmrcení Kleopatry hadem. Pokud ovšem dáme zvíře do role oběti, tak i v této spojitosti bylo mučení zvířetem využito. Byl například rozpárán žaludek ať už koně či velblouda a následně do žaludku zašit člověk, který byl pak posléze spolu se zvířetem různě čtvrcen, či jinak kouskovan. Co se týče hmyzu, Brazílie ještě do 19. stol uplatňovala trest smrti připoutáním člověka ke kůlu v blízkosti mraveniště či termitiště. Agresivita hmyzu byla pak podnícena rozděláním ohně v daném místě.

Vymezení testu smrti

Historický proud a názory

Co je to „trest smrti“? Je to nařízení státu o vykonání usmrcení člověka za čin, jež spáchal a který je takto charakterizován. Šlo tedy o nejjednodušší způsob msty. Zaručoval, že pachatel byl zlikvidován a k podobnému problému znovu dojít nemohlo.

Jeho historické prameny sahají již někdy do dob 2. tisíciletí před Kristem. Nicméně obecné prameny najít nemůžeme. Dá se říci, že trest smrti je tak starý jako lidstvo samo. Již tehdy docházelo k rozporům a dodnes je tento rozsudek velice kontroverzní. Docházelo často k popravám bez dostatečných důkazů a vykonání popravky nešlo vzít zpět. Již tehdy se tento způsob jevil jako jediná plnohodnotná odplata za vraždu, což pak popisuje známý Chammurapiho zákoník. Byl napsán babylónskou akkadštinou a byl postaven na principu „oko za oko, zub za zub“. Jde o průkopnický zákoník, jenž se pak stal základem pro civilizace, ať už na blízkém východě nebo v jiných částech světa. Průkopnický byl hlavně svým jasným

stanovením následku za spáchaný zločin. Jeho nevýhodou byla konkrétnost činu, což ho činilo velice neobjektivním a nespravedlivým. S rozvojem pak přichází křesťanská kultura a její upalování na hranici. O nehumánnosti zde nebylo pochyb. Trest měl v první řadě lidi zastrašit, proto mučení odpůrců bylo často vykonáváno právě před zraky občanů.

V 15. století řešila církev časté problémy v případech čarodějnických procesů. Byly zřizovány příslušené tribunály, které řešily otázku čarodějnictví a následné tresty za šíření a konání těchto praktik. O tři století dříve se společnost bavila různými způsoby poprav. Křesťanství se v té době velmi rozšiřovalo stejně tak jako kacířství. Prováděli se různé brutální postupy usmrcování jako např. nabodnutí na kůl, či pověšení člověka vzhůru nohama a následně rozřezání.

První náznaky kodifikace

S nově přicházejícím obdobím osvícenství, které nastolilo mnoho reforem, dochází i ke změnám v této oblasti. První náznaky odporu se objevily ve filozofii. Cesare Beccaria, vystudovaný právník ve svém díle „ O zločinech a trestech “ navrhuje trest smrti a jako alternativu navrhuje doživotní otroctví. Na druhé straně roku 1768 je vydán Marií Terezií tzv. Hrdelní zákon, který do popředí zavádí torturu. Šlo tedy o mučení za účelem dosáhnoutí doznání obviněného. Zakotvila zde přesné a nekompromisní postupy, pravidla a jejich stupně. V roce 1776 dochází ke zrušení tortury a přechází se zpět k trestání jako za dob stavovské státnosti.

Tedy největší zločiny byly proti bohu a králi respektive panovníkovi. O pár let později s vládou Josefa II. přichází i inspirace již zmíněného Cesare Beccaria. Došlo tedy k reformám a Josef II. ustavuje „ Všeobecný zákoník o zločinech a trestech “. Dochází ke zrušení trestu smrti, který je ovšem záhy po smrti Josefa II. obnoven a je ukládán zejména za velezradu či vlastizradu.

Český stát a jeho historie

Vznik ČSR

Se vznikem Československého státu 28. října 1918 dochází i k převzetí trestního zákoníku z dob rakousko-uherské monarchie. Dále zde bylo nutné oprávnění soudů uložit doživotí nebo odnětí svobody v rozmezí 15 - 30 let, pokud nebylo předloženo dostatečné množství důkazů. Proto se trest smrti dostává více do ustraní hlavně díky prezidentu republiky.

„První československý prezident Tomáš Garrigue Masaryk patřil k odpůrcům trestu smrti. Neviděl v tomto trestu žádné účinky pro zmenšení zločinnosti. Masaryk však musel podepsat během svého funkčního období několik rozsudků smrti pod tlakem veřejného mínění, ale udělil také více než 400 milostí. Masaryk se svěřil Karlu Čapkovi: „...Těžká byla pro mne otázka trestu smrti; stálo mě to mnoho nocí, když jsem měl podepisovat trest smrti, a dni, kdy jsem to učinil, mám ve svém kalendáři poznamenány černým křížkem. Sledoval jsem pozorně, má-li trest smrti vliv na zločinnost; studoval jsem statistiku zločinů a zejména vražd po celou dobu, ale nevidím, že by trest smrti měl účinek odstrašující na lidi zločinné; zločinec ve chvíli vraždy nemyslí na trest, ale na úspěch svého zlého činu. Jistý účinek je na občany ostatní, zejména o věci myslící. Můj argument pro trest smrti není, že je odstrašující, ale že je v něm mravní expiace; vzít člověku život je bezpráví tak strašlivé, že může být usmířeno jen výkupným stejně těžkým. Dělán ovšem patřičný rozdíl mezi vraždou a zabitím a uznávám polehčující okolnosti při každém zločinu, jak to moderní kriminální psychologie vyžaduje; ale ve výjimečných případech nemohu vyvracet, že trest smrti je ve shodě s metafysickým uznáním hodnoty lidského života. Věřím a čekám, že bude zrušen vyšší vzdělaností a mravností obyvatelstva, souhlasem nás všech.“⁴

Protektorát a Heydrichiáda

Zlomovým bodem se stává den okupace a vzniku Protektorátu Čech a Moravy 15. března 1939. Ti, kteří jednoduše nesympatizovali s nově přichozím režimem, nebo jen dávali svojí nespokojenost najevo, byli ihned v hledáčku gestapa. Například Nacistická justice připouštěla uplatnění trestu smrti i u mladistvých, kteří dovršili šestnácti let. Rok 1943 toto změnil na pouhých 14 let. Postupem času docházelo k infiltraci odboje a následným masovým popravám v Pankrácké věznici, kde poprava byla nejčastěji vykonávána zastřelením nebo gilotinou. Do konce války zde nechalo život něco přes tisíc lidí. Další odpůrci byli posláni do koncentračního tábora Mauthausen-Gusen v Rakousku. Ti, kteří byli odsouzeni stětím hlavy gilotinou, byli časně ráno vyvezeni z cel a byla jim přislíbena možnost napsat poslední dopis. Potom byli odvezeni ve spodním prádle ke gilotině, kde jim břit gilotiny vážící něco kolem 70 – 80 kg přesekl hlavu na povel dozorce. Během Heydrichiády došlo k největšímu počtu poprav, které české země zažily. Začalo to vyhlášením stanného práva při nástupu zastupujícího říšského protektora Reinhard Heydrich. Nechal např. zatknout a následně popravit příslušníky známého tělovýchovného spolku Sokol.

Po atentátu na Heydricha přišla na řadu vesnička Lidice, kde byli ženy a muži v místě Horákova statku popraveni zastřelením. Dále se pak nezvratného osudu dostalo rodinám, které napomáhaly odboji nebo „paraskupinám“ na našem území. V historických knihách se taktéž uvádí, že jistý soudce Reichhart vynesl přes 2800 rozsudků, což je v porovnání s obdobím mezi roky 1928 – 1932, kdy bylo takto odsouzeno deset lidí, naprosto markantní rozdíl.

Poválečná doba a procesy

Po ukončení války v Evropě, Československo řešilo nejednu obtížnou otázku. Co s nacistickými pohlaváři a kolaboranty? Začaly zde vznikat tzv. lidové soudy, které měly za účel trestání právě těchto zmíněných zločinců. Soudy byly zřizovány zejména v místech krajských soudů. Proces od samotného obvinění až po vynesení rozsudku netrval většinou déle než 3 týdny. Byla zde nutnost rychlého jednání. Tak samo probíhala i poprava. Většinou odsouzený po ukončení procesu čekal pár hodin na vykonání popravy. Byla zde i možnost veřejného jednání, kterého se mohli zúčastnit i občané. Obžalovaný měl rovněž také právo na obhájce buď tedy svého, nebo

přiděleného ze zákona. Dne 12. července 1950 byl uveden v platnost nový trestní zákon č. 86 Sb., ve kterém nadále zůstává trest smrti, a který jak uvádí § 29, se vykonává oběšením a v době zvýšeného ohrožení státu i zastřelením. V padesátých letech se pankrácká věznice stávala doslova shromáždštěm odpůrců, zločinců a zejména politických vězňů. Během těchto politických procesů přišlo o život více jak 200 lidí.

Samotný odsouzený měl právo den před smrtí zaslat dopisy svým příbuzným nebo známým. Ve výjimečných případech byla povolena návštěva kněze. Ve chvíli, kdy lékař konstatoval smrt, bylo tělo ze šibenice sejmuto a následně převezeno na pitevnu. Z pitevny pak putovalo neznámo kam. Některé zdroje uvádějí, že těla byla zpopelněna, nebo uložena do společných hrobů.

Vůči těmto praktikám se snesla vlna kritiky i z vyšších míst, zejména tedy z ministerstev. Dále zde poukazovali na problematiku míst, kde se popravy vykonávaly. Oblast byla ve většině případů hustě obydlena, a tudíž docházelo k častým konfrontacím právě z řad občanů. Zajímavostí zůstává, že roku 1954 byl popravčí zařazen do listiny občanských zaměstnanců.

Od procesů po současnost

Roku 1956 v ČSR dochází k novelizaci trestního zákoníku a úpravě některých skutkových podstat. „*Novelizací trestního zákona v roce 1956 se zrušily některé skutkové podstaty trestných činů, za které byl zákonem č. 86/1950 Sb. udělován trest smrti. Zrušil se taktéž trest odnětí svobody na doživotí a nahradil se trestem odnětí svobody na 25 let.*“¹⁵

Poslední politický proces s rozsudkem smrti byl v roce 1960. Od té doby se trest smrti ukládal zejména za vraždy (viz.příloha 1). O 18 let později byla sepsána petice, kterou podepsalo více jak 350 signatářů i z řad Charty 77, kteří hlásali jednotně „*Trest smrti je jedna z nejtemnějších skvrn na tváři našeho věku*“¹⁵. Právě za Chartu 77 se zde podepsali známé osobnosti jako náš první Český prezident a významná osobnost Václav Havel, nebo také zpěvačka Marta Kubišová a další. Zákonem č. 175/1990 Sb. byl trest smrti zrušen a nahrazen trestem odnětí svobody na doživotí. Zrušení trestu smrti je určitou reflexí vývoje práva ve vyspělých zemích, které jsou postaveny na demokratických principech. Zrušení trestu smrti vyplývá z čl. 6. odstavce 3 Listiny základních práv a svobod, která je pro ČR závazná. Tyto normy v návaznosti na čl. 10 Ústavy ČR nedovolují znovuzavedení trestu smrti pouhou úpravou a novelizací trestního zákona.

Listina základních práv a svobod 2/1993 Sb. obsahuje články zaměřeny na trest smrti:

„Hlava druhá

Oddíl první

Základní lidská práva a svobody

Článek 5

Každý je způsobilý mít práva.

Článek 6

(1) Každý má právo na život. Lidský život je hoden ochrany již před narozením.

(2) Nikdo nesmí být zbaven života.

(3) Trest smrti se nepřipouští.

Článek 7

(1) Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena. Omezena může být jen

v případech stanovených zákonem.

(2) Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.“⁷

Trest smrti napříč světovým spektrem

Zastánci možnosti

V dnešní době je ve světě 76 států, které trest smrti mají zakotven v zákoně. Není ovšem pravidlem, že každý stát k udělení trestu přistupuje. Co do počtu poprav za rok je na prvním místě Čína. Podle údajů je v Číně vykonáno na 1000 poprav ročně. Stanoviska a počty se samozřejmě liší, jelikož Čína tyto statistiky tají a dál veřejně nepublikuje. Na druhém místě je

USA, kde není dána jednota. Některé státy USA trest smrti uzákonily, ostatní jsou na straně odporu. Na třetí příčce se pak nachází Irán v několika pár desítkách poprav ročně. Mnozí zastánci argumentují tím, že právě tento absolutní trest odrazuje pachatele dopustit se závažné trestné činnosti. Ovšem doposud není známa objektivní statistika, která by potvrzovala právě snížení páchaní trestné činnosti ve státech s „Trestem smrti“.

Dále se zde objevuje argumentace, která vyvrací budoucí opakování trestné činnosti daným pachatelem. Velkou roli zde hraje právě veřejné mínění. Denně se setkáváme s neustálými vraždami, zločiny, znásilněními. Realita ovšem bývá taková, že pachatel, který se dopustil například vraždy, se nachází na stejné úrovni jako člověk odsouzený za daňové podvody. Právě toto převažuje jednu mističku váhy a přiklání se k znovuzavedení, jak u nás tak i v mnoha dalších státech. Velkou roli zde hraje i ekonomický faktor v případě, že je osoba odsouzena k doživotnímu trestu. Proto i zde v této argumentaci dochází k náklonnosti podpory výkonu trestu smrti.

Příznivců v dnešní době stále přibývá. Podepsala se na tomto samozřejmě i velká migrační krize na Evropský kontinent a taky vysoká radikalizace přívrženců Islámského státu. Po atentátech které se udály v nedávné době vyvstala otázka, jak naložit s atentátníky pro které lidský život nemá hodnotu. Má být i jim uložen trest v rozmezí několika let, nebo jim životy mají být sebrány, tak jako oni to dělají s životy ostatních?

Hlasatelé odporu

Jako nejvyšší argument zde stále je a bude nevratnost onoho rozsudku. Už mnohokrát v historii se objevilo, že důkazné řízení nebylo zcela kompletní a následně byl odsouzený poslán na smrt. I toto bylo podnětem pro mnoho států, proč tuto metodu ze svých praktik trestů vyloučit a vrátit se k doživotnímu odnětí svobody. Bylo by pak možné během odpykávání trestu doložit další důkazy a znovu otevřít daný případ. Pakliže se prokáže nevina, odsouzeného propustit.

Moderní doba v tomto ohledu poukazuje na „lidskosti či humánnosti“. Upozorňují na nemilosrdnou minulost, kdy se na lidskost nebrala příliš velká zřetel. Ovšem právě doživotní odnětí svobody má být pravým utrpením a odpykáním trestu. Dle některých názorů je právě trest smrti určitým vysvobozením. Odsouzenému není dána možnost si trest dostatečně odpykat a nést tak následky za své skutky. Právě metoda usmrcení injekcí sklidila na americké půdě v některých oblastech kritiku. Byla nařčena pro svou pohodlnost. Jak už bylo zmíněno v předchozí kapitole „Druhy trestů“, je odsouzenému vstříknuta do žíly první injekce, která působí jako anestetikum, což uvede jedince do spánku. A následně přichází další dvě injekce,

kteří jsou smrtící. Dle odpůrců zde není jakékoliv utrpení. Proto někteří tuto metodu nezávají „peřinková metoda“, jelikož jednoduše usnete a už se neprobudíte.

Isaac Ehrlich je ekonom, který v průběhu 60 – 70. let vypracoval studii, která pomocí statistiky zkoumala souvislost existence trestu smrti na vzrůstající, nebo vyskytující počet vražd v období od roku 1933 – 1970 v USA. Tento způsob prováděl za pomoci „regresivní analýzy“. Roku 1975 vydává článek, ve kterém konstatuje, že jeho studie jasně prokazuje odstrašující účinek trestu smrti. Následně se snesla vlna kritiky ze strany odpůrců, jelikož Isaac nechal v úvahu vlivy ovlivňující tento faktor a také různá období, která zahrnul do své analýzy. Kupříkladu 60. léta byla v USA velice hektická a došlo k nárůstu kriminality. O tři roky po přezkoumání je jeho práce takřka „znehodnocena“ a zpochybněna. Proto se nikdy důkaz o uplatnění trestu smrti jako odstrašující účinek doposud neprokázal.

Názorové odvětví Evropy

Prameny Evropské úmluvy

Rád bych zde citoval úmluvu o ochraně lidských práv, která byla v roce 1950 přijata v Evropě. Zásadní je ovšem to, že EULP trest smrti nezakazuje, ačkoliv chrání právo na život každého člověka. Přesto stát dle smluv může podle čl. 2 protokolu č. 6 s trestem smrti stále počítat. Toto se zejména vztahuje na činy, které by vznikly během války nebo během válečného ohrožení státu.

„Článek 2

1. Právo každého na život je chráněno zákonem. Nikdo nesmí být úmyslně zbaven života kromě výkonu soudem uloženého trestu následujícího po uznání viny za spáchání trestného činu, pro který zákon ukládá tento trest.

2. Zbavení života se nebude považovat za způsobené v rozporu s tímto článkem, jestliže bude vyplývat z použití síly, které není víc než zcela nezbytné při:

a) obraně každé osoby proti nezákonnému násilí

b) provádění zákonného zatčení nebo zabránění útěku osoby zákonně zadržené

c) zákonně uskutečněné akce za účelem potlačení nepokojů nebo vzpoury.

Zakazuje se však mučení nebo nelidské či ponižující trestání či zacházení.

Trest smrti byl zrušen podle článku 1 věty 1 Protokolu č. 6 k Úmluvě.

Každý ze smluvních států je zavázán vyškrtnout trest smrti ze svých zákoníků.

Členské státy Rady Evropy podepsaly v Římě 4. listopadu 1950 Protokol č. 6 a dohodly se na následujícím:

Článek 1 - Zákaz trestu smrti

Trest smrti se zrušuje. Nikdo nemůže být k takovému trestu odsouzen ani popraven.“⁸

Postoj Evropské Unie a OSN

V současné době se v Evropské Unii nenachází ani jeden stát, který by měl trest smrti uzákoněn. Tento jev je znám od roku 1997, kdy všechny státy následně ratifikovaly protokol 6 Evropské úmluvy. Hlavní podmínkou protokolu 6 byla ona úmluva k bezpodmínečnému zrušení trestu smrti v době míru. Naskýtala se zde ovšem možnost trest smrti zavést v době jakéhokoliv ohrožení. Proto později vychází protokol 13, který trest smrti staví do situace bezpodmínečného zrušení. V současné době jej podepsalo 27 států EU, nicméně v 5 státech stále nedošlo k ratifikaci.

Posléze dochází k zintenzivnění iniciativy EU i v rámci mezinárodního orgánu. V roce 2007 na zasedání Valného shromáždění Organizace spojených národů byla přijata rezoluce odkladu splatnosti výkonu trestu smrti. „*Tato rezoluce vyzývá k dodržování minimálních norem při zajišťování práv čelících trestu smrti, k omezení užívání trestu smrti a k vyhlášení moratoria na popravy.*“⁹ EU se taktéž podílí na spolufinancování různých nevládních organizací s podporou demokracie a lidských práv

Mezinárodní organizace s názvem „Světová koalice proti trestu smrti“ (World Coalition Against the Death Penalty) na den 10. října vyhlásila „Světový den proti trestu smrti“. Následně se k tomuto přihlásila i Rada Evropy, která vyhlásila tento den i Evropským dnem proti trestu smrti. Je to i z důvodu toho, že jedna z podmínek vstupu do Evropské Unie je nutnost zrušení trestu smrti v zemi žádající o přijetí.

Americká justice

Americká demokracie

Již samotné USA je dnes určitým symbolem nejdemokratičtějších zemí světa. Ovšem je taktéž „kolébkou“ a světoznámou velmocí s výkonem trestu smrti. Trest smrti byl v USA znovu zaveden roku 1976 a od té doby bylo vykonáno na tisíce rozsudků. Právě častým názorem je, že si odsouzení mohou svobodně vybrat, jakou metodu k vykonání jejich trestu chtějí. Ne každý stát USA tento výkon trestu má zakotven v legislativě. Každý stát či federace má právo si zvolit způsob výkonu trestu. Pozitivním jevem je fakt, že v posledním době je stále větší nárůst upouštění od tohoto trestu. „Nyní jsou jimi Aljaška, Havaj, Illinois, Iowa, Maine, Michigan, Minnesota, New Jersey, Nové Mexiko, Severní Dakota, Rhohe Island, Vermont, Západní Virginie a Winconsin“¹⁰. Co se týče srovnání s jinými státy světa, tak v USA je zachován dostatečně velký odstup mezi vykonáním trestu a vynesením rozsudku.

S velkou kritikou se USA setkává v případech odsouzení mladistvých. Pozoruhodné je, že tyto popravy nejsou v rozporu s legislativou. Je to zřejmě otázka názoru, nicméně mnohými psychology je často předkládán názor, že většina mladistvých a dětí si nejsou vědomy závažnosti činu, který spáchají. Je mnoho případů, kdy mladiství páchali tuto trestnou činnost pod vlivem omamných látek, nebo na základě určitého psychického či fyzického nátlaku.

„První americký vězeň byl díky testům DNA zproštěn viny v roce 1989. Od té doby se mimo jiné touto metodou nevina prokázala u 248 odsouzenců. Sedmnáct z těchto lidí poslal soud dokonce na smrt. Ve 106 z těchto případů policisté po čase identifikovali skutečné pachatele nebo našli nové podezřelé. Zhruba polovina neprávem odsouzených dostala finanční odškodnění, částky se liší stát od státu. Například Florida vyplácí nevinným 50 tisíc dolarů za rok ve vězení. Neprávem obvinění lidé byli většinou odsouzeni na základě špatné identifikace svědky, nedostatečných či špatně provedených forenzních technik (například zkoumání vlasů v mikroskopu, porovnávání chrupu při kousnutí, porovnání otisku boty či krevní testy), popřípadě falešných svědectví atd.“¹¹ Co se týče justičních omylů, tak podle údajných statistik amerických odborníků bylo potvrzeno přes 120 nesprávně odsouzených pachatelů. Ani samotné propuštění po několika desítkách let nebylo vždy šťastné. Byli samozřejmě odškodněni značnou finanční sumou, ale roky strávené v cele se nedají peněžitě vyčíslit. Většina z nich přišla o své blízké, rodinu a známé, kteří se naprosto odvrátili. Málo kdo pak věřil v jejich nevinu. Proto se stalo i mnoho případů, kdy dotyčný po několika týdnech od propuštění spáchal sebevraždu.

Cela smrti

První věcí je rozhodnutí, které určí datum trestu a pak během 10 dní podepíše dokument tzv. „Příkaz k popravě“. Tento dokument dále specifikuje daný čas, místo a způsob výkonu trestu. Po podepsání protokolu je vězeň přesunut z cely smrti do popravčí komory 24 hodin před popravou. Během toho co jen přesouván, je kompletně vysvléčen do naha a detailně prohledán. Tento přístup je dodržován hlavně z důvodu, aby odsouzený neměl u sebe zbraň nebo předmět, kterým by byl schopný spáchat sebevraždu. Posléze je přesunut do automobilu a převezen do popravčího bloku. Tato cesta bývá poslední možností útěku za pomoci nějakého vnějšího činitele. Pro tyto případy je vůz obrněn, dozorcí řádně vyzbrojeni a řidič během cesty mění trasy.

V popravčím bloku přichází na poslední přání. Je mu nabídnuto poslední jídlo, které je omezeno cenovou hranicí. Pak je odvezen do cely, která je uzavřena až do doby samotné popravu. První osoba, se kterou se setká je kaplan. Snaží se jej psychicky připravit na samotnou popravu. Přijímá dopisy nebo diskutují, jak má být s tělem naloženo. Ráno v den popravu se v popravčí komoře vyzkouší vybavení, které je zapotřebí. Během dne je vězňům dovoleno větších výhod, než dříve v celách smrti. Mohou se osprchovat teplou vodou, dále mohou uskutečnit poslední hovor. Pokud si odsouzený vybere elektrické křeslo, je 4 hodiny před popravou ostříhán dohola. Zhruba 2 hodiny před popravou je mu přineseno jeho poslední jídlo dle jeho výběru s výjimkou Texasu, kde jim je naservírováno běžné vězeňské jídlo. Pak už na samotné místo přichází kat, jehož identita je vždy skryta a v Texasu toto vykonává civilní osoba za odměnu 150 dolarů. Necelých 30 minut před popravou je ze své cely odveden do popravčí komory, kde je následně usmrcen.

Závěr

V minulosti byl trest smrti hojně využíván jako spravedlivý rozsudek, dnes je to spíše velice kontroverzní téma. Pokud ovšem sečteme a sesumírujeme všechny popravené, jeví se nám fakt nedělitelnosti. Pod rukou kata stanuli majetní, chudí, mocní ale i nevinní. Možná je to i jeden z faktorů, který vzbuzuje v lidech obavu a stává se tak celosvětovým tématem.

Během svého bádání, čtení a sledování různých dokumentárních pořadů se vlastně ani nemůžu přiklonit na jednu z nabízených stran. Být příznivcem nese mnoho ztěžujících faktorů. I dnes v době nejmodernějších technik, znalosti DNA se nemůžeme vyhnout odsouzení nevinného. Být odpůrcem je možná lidské, jelikož člověk by měl vždy mít v sobě aspoň kousek citu, ovšem právě zde se nachází rozkol mezi subjektivním a objektivním zážitkem, popřípadě hrůznou zkušeností.

Jak už jsem zmínil v úvodu, záměrem mé práce je zejména vybudit ve čtenáři jakýsi rozpor, uvažování, popřípadě debatu a v žádném případě nemá působit jednostranně. Vedlo mě k tomuto hlavně seznámení se dvěma diametrálně odlišnými případy. Jeden z nich se týkal justičního omylu a druhý seriového vraha, o němž vypovídala matka, která přišla o své dvě dcery. Oba příběhy jsou naprosto šokující a myslím, že nikdo není schopen si něco takového představit. Na základě těchto výpovědí a tvrzení musím říci, že jsme nucen zachovat neutrální názorový postoj.

Zdroje:

¹Monestier, M.:Historie trestu smrti, Rybka Publishers,1998,str.329.

²Monestier, M.:Historie trestu smrti, Rybka Publishers,1998,str.329.

³Monestier, M.:Historie trestu smrti, Rybka Publishers,1998,str.300.

⁴Liška, O. a kolektiv autorů: Sešity Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinu komunismu PČR č.2,2000 ,str.13.

⁵ https://is.muni.cz/th/76967/pravf_m/Diplomova_prace.txt, 28.12.2016

⁶ <http://mujweb.cz/bobule/dp/pts-1978.html>, 28.12.2016

⁷ Nytra, O.: Ústava České republiky a listina základních práv, 3.vydání, Aries, Ostava, 1992,str.67-6

⁸Pavlíček, V. a kolektiv autorů.: Ústava a ústavní řád České republiky 2.díl : Práva s svobody, 2.vydání, Linde, Praha, 2002, str. 1164.

⁹<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=URISERV%3Ar10106>,25.12.2016

¹⁰<http://www.lidskaprava.cz/student/trest-smrti>, 5.1.2017

¹¹<http://denikreferendum.cz/clanek/11613-v-usa-po-letech-opet-popravili-sporne-odsouzeneho-člověka>,5.1.2017